

DOI: <https://doi.org/10.4312/keria.27.1.105-121>

Marko Marinčič

Horacij, psevdo-Longin in novoveško pindarstvo

Že v D'Alembertovi in Diderotovi *Enciklopediji* (1751) kot samostojno geslo najdemo pridevnik *pindarique*, zlasti v povezavi z odo (»pindarique« tudi kot okrajšava za »ode pindarique«), s konotacijami sublimnosti, iracionalnega navdiha in »lepega nereda«:

Le style pindarique se distingue par la hardiesse & la sublimité des tours poétiques, par les transitions frappantes & inattendues, par des écarts, des digressions, en un mot cet enthousiasme & ce beau désordre, dont M. Despréaux a dit en parlant de l'ode:

Son style impétueux souvent marche au hasard,
Souvent un beau désordre est un effet de l'art.¹

Pindarski slog odlikujejo drznost in vzvišenost pesniških obratov, presenetljivi in nepričakovani prehodi, odkloni, digresije, skratka navdušenje in tisti lepi nered, o katerem je gospod Despréaux [Nicolas Boileau] govoril v zvezi z odo:

Pogosto stil viharne ode kam zatava
in vzrok za lepi njen nered je umetnost prava.²

Diderot je v tej občudujoči oceni sledil Boileauju, za katerega so Pindarjeve domnevne napake »zgolj drobne malomarnosti, ki jim je Pindar podlegel prevzet od božanskega duha, ki ga ni mogel obvladati, kot bi si želel.«³

¹ Diderot v: D'Alembert et al., 12:639-640.

² Boileaujeva verza, *Art poétique*, 71-72, v prevodu Marije Javoršek.

³ »[...] ne sont que de petites négligences où Pindare est tombé à cause de cet esprit divin dont il est entraîné, et qu'il n'étoit pas en sa puissance de régler comme il vouloit.« (*Oeuvres complètes de Boileau*, ur. Charles Antoine Gidel, 3:366, Paris: Garnier Frères, 1873)

Misel o vzvišenem zanosu, ki opravičuje drobne napake, izhaja iz psevdo-Longinovega spisa *O vzvišenem*.⁴ S to in s podobnimi idejami je delo neznanega avtorja v kontekstu klasične antike dejansko edinstveno in neznačilno; nič čudnega, da je pozneje postalo kulturno besedilo romantike.

Ključno je 33. poglavje:

[2] ἐγὼ δ οἶδα μὲν, ὥς αἱ ὑπερμεγέθεις φύσεις ἤκιστα καθαραί: τὸ γὰρ ἐν παντὶ ἀκριβὲς κίνδυνος μικρότητος, ἐν δὲ τοῖς μεγέθεσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄγαν πλούτοις, εἶναι τι χρὴ καὶ παρολιγορούμενον: μήποτε δὲ νοῦτο καὶ ἀναγκαῖον ἦ, τὸ τὰς μὲν ταπεινάς καὶ μέσας φύσεις διὰ τὸ μηδαμῇ παρακινδυνεύειν μηδὲ ἐφίεσθαι τῶν ἄκρων ἀναμαρτήτους ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀσφαλεστέρας διαμένειν, τὰ δὲ μεγάλα ἐπισφαλῆ δι' αὐτὸ γίνεσθαι τὸ μέγεθος.

[...]

[5] [...]

τί δ'; ἐν μέλεσι μᾶλλον ἂν εἶναι Βακχυλίδης ἔλοιτο ἢ Πίνδαρος καὶ ἐν τραγωδίᾳ Ἴων ὁ Χίος ἢ νῆ Δία Σοφοκλῆς; ἐπειδὴ οἱ μὲν ἀδιάπτωτοι καὶ ἐν τῷ γλαφυρῷ πάντῃ κεκαλλιγραφημένοι: ὁ δὲ Πίνδαρος καὶ ὁ Σοφοκλῆς ὅτε μὲν οἶον πάντα ἐπιφλέγουσι τῇ φορᾷ, σβέννυνται δ' ἀλόγως πολλάκις, καὶ πίπτουσιν ἀτυχέστατα. ἢ οὐδεὶς ἂν εὖ φρονῶν ἐνὸς δράματος, τοῦ Οἰδίποδος, εἰς ταῦτ' οὐ συνθεὶς τὰ Ἴωνος ἀντιτιμήσαιτο ἐξῆς;

Vem, da nadpovprečno velike narave niti najmanj niso brezmadežne. Če je natančnost v vsem nezmotljiva, tvega, da zdrsi v drobnjakarsko pikolovstvo. V velikih stvaritvah pa mora biti tako kot v velikem bogastvu prostor tudi za kako pomanjkljivost. Morda je celo nujno, da skromne in povprečne narave, ker se nikoli ne spuščajo v nevarna tveganja in se nikoli ne zaganjajo k najvišjim vrhovom, ostanejo večinoma brez napak in varne, medtem ko so velike narave ravno zaradi svoje veličine izpostavljene padcem.

[...]

In v liričnem pesništvu: bi rajši izbral, da si Bakhilid kot Pindar? Pa v tragediji - pri Zeusu - rajši Ion s Hiosa kot Sofokles? Kajti prva dva sta nezmotljiva in v svoji izglajenosti v vsakem pogledu mojstra lepomisja! Pindar in Sofokles pa v svojem poletu včasih vse požgeta, večkrat brez pravega vzroka zgorita in ponesrečeno strmoglavila. In vendar nihče, ki je pri zdravi pameti, ne bi ene same drame o Oj dipu odtehtal za vse po vrsti, kar je napisal Ion. (Prev. Kajetan Gantar)

Obenem je psevdo-Longin tudi vir nekaterih temeljnih nesporazumov o »princu«⁵ grške lirike. Njegovo delo, četudi v okviru antične poetike zelo nekonvencionalno, je v osnovi retorični traktat in ima kot tako poleg teoretske tudi praktično, »didaktično«⁶ razsežnost. Psevdo-Longin ni razvil teorije o naravnem geniju; čeprav zelo poudarja prirojene darove (v nasprotju s priučljivo

4 To je tudi zadnje ključno antično besedilo, ki ga je prevedel Kajetan Gantar (Gantar: Longin, *O vzvišenem*).

veščino), vidi ključ do občutja vzvišenega tudi v *posnemanju* avtorjev, ki imajo po njegovi sodbi največ tovrstnih odlik. Poleg tega je že sam Pindar poleg naravih talentov (φύα) vztrajno poudarjal pomen veščine (σοφία).⁵

Pindar kot zgled visokega sloga, *genus grande*, in zanosa, ki fascinira z ustvarjalnim neredom (Diderot: »le nom de Pindare n'est guere plus le nom d'un poëte que celui de l'enthousiasme même«) – skratka tisti Pindar, ki je svojega modernega kon-genija našel v Hölderlinu, je v novem veku prevladujoča, a ne edina možna bralska izkušnja.⁶ Pindar je že zgodaj postal tudi neizčrpen vir gnomične modrosti. Tak je bil blizu Erazmu Rotterdamskemu – očitno dovolj prozaičen, da je bilo iz njega že pred Manuzijevo *editio princeps* (1513) mogoče črpati izreke za *Adagia*. Predvsem pa je bil Pindar v zgodnjem novem veku pogosto posplošeno razumljen kot panegirist-dvorjan in uporaben zgled slavlne poezije – že pri Filelfu, Pontanu, nato pri Ronsardu, nazadnje pri Cowleyu in Drydenu. Pri takem branju pindarjeva *sublimitas* ni več umetniško imanentna odlika njegove poezije (kot je bil očitno prepričan psevdo-Longin), temveč retorično orodje v službi kariernih in političnih interesov. V tem duhu je Pindarja-panegirista, ki avtoriteto gradi na arhaizmih, neologizmi in sploh kriptičnem izražanju, smešil že Aristofan v *Ptičih*:

Ποιητής

πάλαι πάλαι δὴ τήνδ' ἐγὼ κλήζω πόλιν.

Πισθέταιρος

οὐκ ἄρτι θύω τὴν δεκάτην ταύτης ἐγώ,
καὶ τοῦνομ' ὥσπερ παιδίῳ νῦν δὴ 'θέμην;

Ποιητής

ἀλλὰ τις ὠκεῖα Μουσάων φάτις
οἷάπερ ἵππων ἀμαρυγὰ.
σὺ δὲ πάτερ κτίστορ Αἴτνας,
ζαθέων ἱερῶν ὁμώνυμε,
δὸς ἐμὶν ὅ τι περ
τεῶν κεφαλῇ θέλης
πρόφρων δόμεν ἐμὶν τεῖν. (921–935)

5 Prim. Maehler, *Die Auffassung des Dichterberufs*; Treu, »Von der Weisheit der Dichter«.

6 Nova monografija Vida Snoja *Vrhovi v globini 2, Pindar*, ki je dala iztočnico ljubljanskemu simpoziju, povsem razumljivo osrednje mesto namenja Hölderlinu kot pesniško najmočnejšemu med Pindarjevimi dediči, vendar uravnoteženo in zgodovinsko podkrepljeno oriše vse smeri novoveškega pindarizma.

PESNIK

Od davnih, davnih časov sem slavil to mesto.

PEJSETAJR

Jaz pa komaj prinašam posvetitveni dar;
kot otroku sem mu pravkar dal ime.

PESNIK

A hitra je beseda Muz
kot konj poblesk.
Ti pa, oče, ustanovitelj Etne,
soimenjak svetih obredov [templjev],
blagohotno priklonivši
glavo daj mi,
kar se mi namenjaš dati.

Tudi največjemu renesančnemu pindaristu Ronsardu je Pindar predvsem prazgled panegirične poezije.⁷ Njegova najbrž najbolj ambiciozna pindarska kompozicija v strofah, antistrofah in epodah, seveda v pravih osem/devetzložnih rimanih verzih, je posvečena Michelu d'Hospitalu, tedaj tajniku krajeve sestre Marguerite, ki mu je pomagal pridobiti vladarjevo naklonjenost.⁸ Oda opisuje gostijo bogov, na kateri muze opevajo boj med bogovi in giganti, v zahvalo pa jim Jupiter poveri nalogo, da bodo navdihovale ljudi in zatirale nevednost; v oporo jim da pomočnika, ki ga z lastnimi rokami zgnete in mu vdihne življenje – ta pomočnik ni nihče drug kot naslovljenec Michel d'Hospital.

S svojimi odami je Ronsard sprožil modo panegirične poezije v »pindarskem« slogu. Na to produkcijo se med drugim odziva Voltaire v znameniti invektivni (*Ode XIV sur le carrousel de l'impératrice de Russie*), ki v plehkosti prepričljivo tekmuje s pindaristi samimi:

Sors du tombeau, divin Pindare,
Toi qui célébras autrefois
Les chevaux de quelques bourgeois
Ou de Corinthe ou de Mégare;
Toi qui possède le talent
De parler beaucoup sans rien dire:

7 O širšem kontekstu več Revard, *Pindar and the Renaissance Hymn-Ode*; o Ronsardovi »pindarski« odi Snój, »Ronsardova in Cowleyjeva pindarjevska oda«, zdaj tudi del monografije *Vrhovi v globini*.

8 *Ode à Michel de l'Hospital. V: Livre V des Odes* (Paris: Guillaume Cavellart, 1550), 170–214.

Toi qui modules savamment
Des vers que personne n'entend
Et qu'il faut pourtant qu'on admire. (*Galimatias Pindarique*, 1766)

Vstani iz groba, božanski Pindar, ti, ki si nekdaj slavil konje tega ali onega meščana iz Korinta ali Megare; ti, ki premoreš dar, veliko govoriti in nič povedati; ti, ki modro ubiraš stihe, nerazumljive vsem, in vendar vsem v občudovanje.

Toda ključna iztočnica za recepcijo Pindarja kot avtorja panegirične poezije je vendarle antična. To je Horacijeva pesem 4.2. Posvečena je Julu Antoniju, sinu Marka Antonija, ki ga Oktavijan po zmagi v državljanskih vojnah pomilostil. Pozneje je pri vladarju prišel v nemilost in si nazadnje vzel življenje. Horacijeva pesem je očitno nastala v času, ko se je Jul Antonij še gibal v princepsovi bližini. Če pesem vzamemo kot celoto, se sporočilo vsaj na površini zdi jasno: gre za klasično *recusatio*. Horacij zavrne misel, da bi sam v pindarskem slogu slavil vladarja; to nalogo preloži na naslovljenca:

Pindarum quisquis studet aemulari,
Iulle, ceratis ope Daedalea
nititur pinnis, uitreo daturus
nomina ponto.

Monte decurrens uelut amnis, imbres
quem super notas aluere ripas,
feruet immensusque ruit profundo
Pindarus ore,

laurea donandus Apollinari,
seu per audacis noua dithyrambos
uerba deuoluit numerisque fertur
lege solutis

[...]

Multa Dircaeum leuat aura cycnum,
tendit, Antoni, quotiens in altos
nubium tractus; ego apis Matinae
more modoque

grata carpentis thyma per laborem
plurimum circa nemus uuidique
Tiburis ripas operosa paruus
carmina fingo.

concines maiore poeta plectro
 Caesarem, quandoque trahet ferocis
 per sacrum clium merita decorus 35
 fronde Sygambros,

quo nihil maius meliusue terris
 fata donauere bonique diui
 nec dabunt [...]

Jul, kdor se trudi tekmovati s Pindarjem, se po zgledu Dedalovega mojstrstva opira na povoščena krila: ime bo dal prosojnemu morju. Pindar kot reka, ki jo je deževje napojilo višje od znanih bregov, v svoji neizmernosti brbotaje drvi z gorá, iz globočine svojih ustij, vreden Apolonove lovorike, ali pa v drznih diti-rambih odvaljuje še ne slišane besede in se pusti nositi v ritmih, osvobojenih reda. [...] Obilna sapa dviga dirkajskega laboda, Antonij, kadar se povzpne v višave oblakov. Jaz pa, majcen, kot sem, po zgledu in navadi matinske čebele, ki po gozdovih in bregovih Tiburja z velikim naporom nabira prijetno dišeči timijan, spajam truda polne pesmi.

Ti boš kot pesnik z večjim plektronom proslavil Cezarja, ko bo ozaljšán z zaslu-ženim vencem po svetem griču vodil divje Sigambre; usoda in dobri bogovi niso nikoli dali in ne bodo nikoli dali ničesar večjega od njega [i. e. Avgusta] [sledí opis povorke, v kateri Jul poje slavospev, Horacij pa se z navdušenimi vzkliki oglašá iz množice; za osrednji del triumfalne slovesnosti je predvideno žrtvova-nje, pri katerem Jul prispeva deset bikov in deset krav, Horacij pa telička.]

Na pravo *recusatio* je treba torej čakati vse do 33. verza. Dotlej govoreči su-bjekt stori dvojce: distancira se od tveganj pindarskega sloga; nasproti podobi mogočnega hudournika (=Pindar) postavi čebelo iz Matina (=Horacij).⁹ Gre za eno od številnih rimskih variacij na temo Kalimahove *Himne Apolonu*, ki se sklene na podobno proklamativen način:

ὁ Φθόνος Ἀπόλλωνος ἐπ' οὐάτα λάθριος εἶπεν
 'οὐκ ἄγαμαι τὸν αἰοιδὸν ὃς οὐδ' ὅσα πόντος αἰεῖδει.
 τὸν Φθόνον ὠπόλλων ποδί τ' ἤλασεν ὥδέ τ' ἔειπεν:
 Ἄσσυρίου ποταμοῖο μέγας ῥόος, ἀλλὰ τὰ πολλὰ
 λύματα γῆς καὶ πολλὸν ἐφ' ὕδατι συρφετὸν ἔλκει.
 Διοῖ δ' οὐκ ἀπὸ παντὸς ὕδωρ φορέουσι Μέλισσαι,
 ἀλλ' ἥτις καθαρὴ τε καὶ ἀχράαντος ἀνέρπει
 πίδακος ἐξ ἱερῆς ὀλίγη λιβὰς ἄκρον ἄωτον.
 χαῖρε, ἄναξ· ὁ δὲ Μῶμος, ἴν' ὁ Φθόνος, ἐνθα νέοιτο. (105–113)

9 *Matinum* je na obali antične Davnije, danes najbrž *Mattinata* v provinci Foggia.

Zavist je skrivaj šepnila Apolonu na uho: »Ni mi po volji pevec, ki ne poje mo- gočno kot morje.« Apolon pa je Zavist odbrcnil in rekel: »Velik je tok asirske reke, vendar s seboj vleče veliko odplak prsti in veliko umazanje. Demetrine čebele [morda obredno poimenovanje njenih svečenic; morda čebele v dobesednem smislu] pa ne prinašajo vode iz vsakega izvira, temveč samo iz tistega, ki vznika, najrahljša pena, čist in neoskrunjen iz svetih globin.«

Pozdravljen, vladar! In naj se še Kritika pobere tja, kamor je šla Zavist.

Horacij torej – vsaj na površini – sledi minimalistični estetiki, ki jo je odmevno lansiral Kalimah in so jo v Rimu promovirali neoteriki.¹⁰ Vsaj na prvi pogled se zdi, da v duhu kalimahejske estetike zavrača tudi Pindarja. Ključna je podoba »pridne delavke«, ki s svojim racionalno obrtnim pristopom učinkuje skoraj kot polemična alternativa Pindarjevi semintja begajoči čebeli:¹¹

ἐμοὶ δὲ θαυμάσαι
θεῶν τελεσάντων οὐδέν ποτε φαίνεται
ἔμμεν ἄπιστον.
κώπαν σχάσον, ταχὺ δ' ἄγκυραν ἔρεισον χθονὶ
πρώραθε, χοιράδος ἄλκαρ πέτρας.
ἐγκωμίων γὰρ ἄωτος ὕμνων
ἐπ' ἄλλοτ' ἄλλον ὅτε μέλισσα θύνει λόγον. (*Pitijske ode* 10.49–54)

[...] meni pa nobena stvar
ne zdi se tako neverjetna, da bi se ji čudil,
če izvršijo jo bogovi.
Drži veslo, hitro sidro v tla zadri
z ladijskega kljuna za zaščito pred nazobčano pečino.
Kajti hvalnic cvet
od ene teme k drugi kot čebela poletava. (prev. B. Senegačnik)

Horacijeva *apis Matina* je v veliki meri odgovorna za branje, po katerem *recusatio*, zavrnitev politične naloge, ki je bila Horaciju domnevno naložena, vsebuje tudi zavrnitev Pindarja in pindarskega sloga. Toda pri takem površinskem branju so ostala spregledana temeljna dvoumja v strukturi besedila, pa tudi nekatera literarnozgodovinska dejstva o poeziji avgustejske dobe. Zlasti to, da se Horacij tako v oblikovno-estetskem kot v političnem pogledu korenitno odmika od Katula in poznorepublikanske »aleksandrinske« poezije.¹²

¹⁰ Ključno delo, ki kritično razmeji Kalimahovo poetiko in njeno poznejšo ustvarjalno recepcijo, je Cameron, *Callimachus and His Critics*.

¹¹ O čebeli in ostali poetološki metaforiki v tej pesmi gl. Tomc, »*Pindarum quisquis*«, tu zlasti 31.

¹² Kratek uvod, ki osvetljuje značaj Katulovega kalimahejstva, sem vključil v knjigo *Carmina docta*, 57–78; tam tudi druga literatura.

Najprej oblikovno-estetski vidik. Horacij se v zbirki *Carmina* odločno vrača h grški poeziji arhaične dobe, zlasti k Sapfo in Alkaju. Katul je od standardnih arhaičnih oblik uporabil samo sapfiško strofo, in še to zgolj dvakrat, obakrat v kontekstu svoje erotopoetike oz. v povezavi z Lezbijo (C. 11 in 51). Sicer gre v prvem delu njegove zbirke za mešanico kratkih oblik, ki niso bile namenjene petju. To velja za vse jamske oblike, za Falajkov enajsterec in za sorodne oblike. Horacij pa je privzel pozo pevca à l'antique, ki se spremlja z liro, in grške lirske oblike prvi »standardiziral« tudi v latinski različici. Pindarjeva prisotnost je v njegovih *Carmina* zelo intenzivna, vendar iz oblikovnih razlogov manj neposredna, saj se je natanko zavedal razlike med grškimi oblikami za solo glas in za zbor.

A čeprav je mogoče govoriti o odmiku od Katulovega »kalimahovskega« minimalizma, je tu potreben *caveat*: Katulov minimalizem že sam po sebi pomeni zaostritev Kalimahovega. Kalimah – tudi iz političnih razlogov – Pindarja in tradicije epinikijskih ne le ni zavračal, temveč je skušal to tradicijo obuditi in aktualizirati, zlasti v pesnitvi *Aitia*, najbolj demonstrativno pa v uvodnem delu 3. knjige, ki je vseboval moderno, elegijsko različico epinikija (t. i. *Victoria Berenices*).¹³ Kalimah je torej želel biti Pindarjev dedič. In vendar se zdi, da je psevdo-Longin v Kalimahu videl eksemplarni vzgled poezije, ki ni sposobna visokih vzponov:

διόπερ τῇ θεωρίᾳ καὶ διανοίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιβολῆς οὐδ' ὁ σύμπας κόσμος ἀρκεῖ, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ περιέχοντος πολλάκις ὄρους ἐκβαίνουσιν αἱ ἐπίνοιαι, καὶ εἴ τις περιβλέψαιτο ἐν κύκλῳ τὸν βίον, ὅσῳ πλέον ἔχει τὸ περιττὸν ἐν πᾶσι καὶ μέγα καὶ καλόν, ταχέως εἴσεται, πρὸς ᾧ γεγόναμεν. ἔνθεν φυσικῶς πως ἀγόμενοι μὰ Δί' οὐ τὰ μικρὰ ρεῖθρα θαυμάζομεν, εἰ καὶ διαυγῇ καὶ χρήσιμα, ἀλλὰ τὸν Νεῖλον καὶ Ἰστρον ἢ Ῥῆνον, πολὺ δ' ἐτι μᾶλλον τὸν Ὠκεανόν: οὐδέ γε τὸ ὑφ' ἡμῶν τουτὶ φλογίον ἀνακαίόμενον, ἐπεὶ καθαρὸν σφῆζει τὸ φέγγος, ἐκπληττόμεθα τῶν οὐρανίων μᾶλλον, καίτοι πολλάκις ἐπισκοτούμενων, οὐδὲ τῶν τῆς Αἴτνης κρατήρων ἀξιοθαυμαστότερον νομίζομεν, ἥς αἱ ἀναχοαὶ πέτρους τε ἐκ βυθοῦ καὶ ὅλους ὄχθους ἀναφέρουσι καὶ ποταμοὺς ἐνίοτε τοῦ γηγενοῦς ἐκείνου καὶ αὐτοῦ μόνου προχέουσιν πυρός. (*O vzvišenem* 35.3–5)

Zato za gledanje in razmislek o človekovih ciljnih niti vse veselje ni dovolj, ampak misli sežejo pogosto preko meja, ki nas obdajajo. Če bi si kdo naokrog ogledal življenje, koliko je v vseh stvareh presežnega, velikega in lepega, bi brž uvidel, za kaj smo rojeni.

Zato, ker nas v to žene neki naravni nagon, pri Zevsu, ne občudujemo majhnih studentov, čeprav so bistri in koristni, ampak Nil, Donavo in Ren, še veliko bolj

13 Kalimah v svoji pesnitvi *Aitia* kot dvorni pesnik pravzaprav obuja poezijo epinikijskih; prim. Fuhrer, *Die Auseinandersetzung mit den Chorlyrikern. Značilno znamenje pindarstva v gornjem citatu* je ἄκρον ἄωτον (112); prim. Pind. *Isth.* 7.17–19 in Williams, *Callimachus: Hymn to Apollo*, ad loc.

pa Ocean. In tudi tisti mali ogenj, ki ga zakurimo, čeprav nam ohranja čisto svetlobo, nas ne gane bolj kot nebesni ognji, čeprav tudi ti pogosto potemniijo. Pa tudi ti se nam ne zdijo vredni večjega občudovanja kot kraterji Etne, katere izbruhi iz globin valijo kamne in cele skalnate sklade, včasih tudi cele reke ognja, rojene iz zemlje, ki so pokorne samo svojim zakonom. (Prev. Kajetan Gantar)

Avtor – ali kakšen njegov predhodnik – je nasprotje očitno osnoval na odlomku iz Kalimahove *Himne Apolonu*, le da je vrednostne oznake obrnil – kot bi šlo za rehabilitacijo Kalimahove poosebljene Zavisti. Po novem imamo namesto majhnih studecev rajši veletoke, ali pa kar Ocean. Čeprav na strani Vzvišenih ni omenjen nihče, je jasno, da Pindar sodi v psevdo-Longinov železni repertoar.¹⁴ Zanesljivo pa je ta v novem veku izredno popularni traktat tudi z gornjo primerjavo lahko prispeval k slabemu ugledu »pedantnih« kalimahejcev, med njimi posredno tudi Horacija.

Za tako uvrstitev je, kot rečeno, v največji meri odgovoren Horacij sam, in sicer ravno s pesmijo *Pindarum quisquis*. Ker ta na prvi pogled dejansko učinkuje kot polemika zoper Pindarja,¹⁵ se je že v renesansi uveljavilo razlikovanje med himnično pindarsko in prizemljeno, »epikurejsko« horacijevsko odo.¹⁶ Vendar je to neskladno z občudujočim in izrazno učinkovitim opisom »pindarske« hudourne reke v drugi strofi. Distanco, ki jo govoreči subjekt (na površini) zavzame do Pindarja, postavlja na laž tudi zagonetna zgradba s preskakujočim tokom misli – kot bi bila Horacijeva *apis Matina* vendarle opijanjena s pindarskim nektarjem!¹⁷ Interpretacijski poskusi, ki težijo k dosledni racionalizaciji,¹⁸ se zdijo izsiljeni zavno zato, ker je pesem po svoji strukturi hiperpindarska¹⁹ – pač znotraj meja, ki jih narekuje monodična oblika. Z žanrskimi omejitvami je paradoks razlagal že Pasquali, in sicer v odgovor na duhovito retorično vprašanje: »Come mai Orazio pindareggia proprio là dove sconsiglia dall'emulare Pindaro?«²⁰ Podobno Michael Putnam:

14 Prim. Fowler, *Pindar and the Sublime*, 4 in passim.

15 Na mestu je vprašanje, kdaj se je med pripadniki »aleksandrinke« poetike Pindar sploh znašel na nasprotni strani. Pri Kalimahu samem očitno ne; zdi se, da prvič šele pri Propertiju, 3.17.39–40: *haec ego non humili referam memoranda cothurno / qualis Pindarico spiritus ore tonat*; prim. Thomas, *Horace: Odes, Book IV*, 103.

16 Slednja je bila tudi bistveno bolj popularna; prim. Lebègue, »Horace en France«, 306.

17 O idiosinkratičnih značilnostih in pesniških odlikah Pindarjevih slavospesevov Senegačnik, *Pindar*, 382–384. Naslov, ki ga je avtor te prevajalske mojstrovine dal spremni besedi, »Usta brezdanjosti«, parafrazira Horacija – in že samo s tem sugerira, da je Horacij s Pindarjem v globini uglašen.

18 Radikalen poseg predlaga Hardie, »A Dithyramb for Augustus«, 261: »On this reading, quotation marks should be placed before concines (33) and after benignis (52). Stanzas 9–13 (33–52) present Antonius' response to the 'Pindar-hymn' and its personal frame, while stanzas 14–15 (53–60) present 'Horace's' rejoinder to Antonius.« Vendar ni nujno domnevati, da gre dobesedno za impersonacijo naslovljenca; Davies, *Polyhymnia*, 133, predlaga takole členitev: »a bifurcated eulogy of the princeps, comprising (1) a specimen in the grand manner (allocated to the addressee) and (2) a specimen in the plain style (allocated to the speaker)«.

19 Prim. Davis, *Polyhymnia*, 134: »The disavowal itself, by virtue of its form, reveals the speaker's actual competence to undertake precisely what he claims to be incapable of doing.«

20 *Orazio lirico*, 782.

On the one hand the I of the poem downplays Pindar by reducing his extraordinary versification to the more gentle repetitiveness of Sappho's meter, by imagining the Roman exemplar of his heroic language as someone other than himself, and by proclaiming his own adherence to a calmer stylistics. Yet all this is accomplished by someone who was at the same time sufficiently knowledgeable about Pindaric poetics that he could brilliantly recreate them for his Roman audience, imputing to Iullus the power of projection that he himself possesses and, in fact, offering him a model of its use.²¹

Morda je bistvo dovolj dobro zapopadel že Kvintilijan: Horacij »neposnemljivost« misli preprosto kot poklon:

nouem uero lyricorum longe Pindarus princeps spiritus magnificentia, sententiis, figuris, beatissima rerum uerborumque copia et uelut quodam eloquentiae flumine; propter quae Horatius eum merito credidit nemini imitabilem. (*Inst.* 10.1.61)

Med devetimi lirskimi pesniki je Pindar daleč pred drugimi po veličastnem zanosu, modrih rekih, figurah, bogastvu vsebine in besedišča in po »govorniškem veletoku«. Zato je Horacij upravičeno prepričan, da ga ne more nihče posnemati. (Prev. Matjaž Babič)

Druga okoliščina, ki narekuje Horacijevo bližino Pindarju, je politična. Horacij minimalizmu in ekskluzivizmu neoterikov v marsičem sledi, vendar je v svoji »dvorni« vlogi – podobno kot Vergilij – Kalimahu celo bližji kot apolitični, republikanski Katul.²² Kot *vates* razumljivo išče zglede svoji religiozno-politični avtoriteti predvsem v grški poeziji arhaične dobe: deloma pri mrzilcu tiranov Alkaju, še bolj pri Pindarju kot slavilcu monarhičnih figur 5. stoletja.²³ Vloga pesnika-svečenika, pesnika-učitelja ljudstva pomeni odmik od Katula in vrnitev h Kalimahovi politično angažirani drži. Pravzaprav vrnitev k vlogi dvorjana, ki lahko po zaslugi vladarjeve zaščite goji nekakšen umetnostni eskluzivizem. V tem smislu je tudi formula, ki jo konvencionalno poimenujemo *recusatio*, značilna sestavina *koda*, v katerem pesnik ubeseduje svoj zapleteni odnos s princepsom.²⁴

Zanimiv primer je uvod v *Epist.* 2.1, »Pismo Avgustu«:

²¹ *Artifices of Eternity*, 61.

²² O reaktualizaciji pristnega, »dvornega« aleksandrinstva pri Vergiliju Marinčič, »Back To Alexandria«.

²³ Npr. povsem očitno v pesmih 4.4 in 4.14. O Horaciju in Pindarju predvsem Waszink, »Horaz und Pindar«; Kennedy, »Pindar and Horace«; Wilson, »Pindar and His Reputation in Antiquity«, zlasti 97–99; Miller, »Horace's Pindaric Apollo.«

²⁴ Še vedno temeljno delo o *recusatio* je White, *Promised Verse*.

Cum tot sustineas et tanta negotia solus,
res Italas armis tuteris, moribus ornes,
legibus emendes, in publica commoda peccem
si longo sermone morer tua tempora, Caesar.

Ko moraš sam jemati na pleča toliko pomembnih opravil, z orožjem varovati italški svet, ga krasiti z dobrimi nrami, izboljševati z zakoni – saj bi grešil zoper javno dobro, o Cezar, če bi ti s preobsežnim govorom jemal dragoceni čas.

Sledi zelo obsežna (!) epistula, ki med vrsticami vsebuje kritiko na račun Avgustove kulturne politike. A to – ob vsem sprenevedavem dvornem ceremonijalu – ne pomeni, da so pokloni izraz dvoličnosti. *Recusatio* je skoraj po pravilu *panegirik v malem*. Nič presenetljivega torej ni, če Horacij Pindarja »zavrne« z izbruhom najžlahtnejšega pindarstva, Avgusta pa s pozo lažne skromnosti, ko Julu nameni nastop na čelu povorke, sebi pa vzklikanje iz občinstva:

tum meae, si quid loquar audiendum,
vocis accedet bona pars et 'o sol
pulcer, o laudande' canam recepto
Caesare felix.

teque, dum procedis, io Triumphae,
non semel dicemus, io Triumphae,
ciuitas omnis dabimusque diuis
tura benignis. (45–52)

Tedaj se bo, če bom znal reči kaj vrednega, zaslišalo tudi nekaj mojega glasu. Srečen ob Cezarjevi vrnitvi bom pel: »O ti naše prelepo, vse hvale vredno sonce!« Tebi pa bomo, ko boš stopal na čelu spreveda, spet in spet vzklikali, vse mesto: »Živel Triumf!« »Živel Triumf!« In blagohotnim bogovom zažigali kadila.

Spričo teh verzov se zdi vztrajanje pri notranjem razkolu med Horacijem-dvorjanom in Horacijem-avtorjem nežnih lirskih pesmi²⁵ anahronistično in apologetsko. Nekoliko prepričljivejša je »kompromisna« razlaga, ki jo predlaga Syndikus: zavrnitev hvalnice Avgustu je samo površinska, Horacij jo uresniči na svoj lasten, nepindarski način, »auf eine stillere Weise«.²⁶ Toda ali so vzkliki

25 Tako deloma tudi Thomas, *Horace: Odes, Book IV*, 21: »The lyric beauty of the non-encomiastic poems of C. 4 works against the voice of the *laudator*.« Nasprotje *lyric poet* / *laudator* spominja na »two voices theory«, ki se je v ameriški kritiki uveljavila v zvezi z Vergilijevo *Eneido*. Prim. še: »It is important to note that 4.2.1–24, in spite of their relative Pindaric competence, are ultimately a rejection of the Pindaric, even, implicitly, of his own Pindaric exercises, 4.4 and 4.14.« Že prej Johnson, *A Symposium of Praise*, 45–51, ki Horacijevo zadržanost do Pindarja razume zelo dobesedno, kot da svoje kalimahejske estetske ideale udejanjal ravno s tem.

26 Syndikus, *Die Lyrik des Horaz*, zlasti 296–310, tu 310. Hans Peter Syndikus (1927–2021), avtor poglobljenih interpretativnih komentarjev h Katulu in Horaciju v več knjigah, je od leta 1952

v čast Avgustu, poosebljenemu Soncu, res tako tihotni? Horacij *in spe* uprizori slovesnost, ki tako ali drugače vključuje kolektivno petje. Na Julov slavospev se sam »neformalno« odziva najprej kot nekakšen solist-suplent, nato pa kot delec množice, ki ekstatično vzklika: »Io, triumphe, io triumphe!« Je s tem vendarle mišljen imaginarni pindarski zbor?²⁷ Tudi če ne, smo pri vsem rekuzatorstvu nazadnje priča prihodnjemu²⁸ glasbeno-scenskemu spektaklu, ki ga z vso hiperpindarsko vnemo načrtuje – ne neki Jul Antonij, temveč avtor te pesmi sam.

Čisto nazadnje še ena sprenevedava *recusatio*:

Te decem tauri totidemque vaccae,
me tener soluet uitulus, relictā
matre qui largis iuuenescit herbis
in mea uota,
fronte curuatos imitatus ignis
tertium lunae referentis ortum,
qua notam duxit niueus uideri,
cetera fuluus. (5360)

Za tvoje darovanje bo dovolj deset bikov in prav toliko krav, za moje pa nežni teliček, ki je nedavno zapustil mater in se mladí na širnih pašnikih, da bo izpolnil mojo zaobljubo. Njegovo čelo posnema ukrivljeni plamen lune, ki je tretjič spet vzšla. Kjer je dobil znamenje, je snežno bel, povsod drugod rjavkast.

Tu Horacij spet preigrava Kalimaha in njegove rimske posnemovalce,²⁹ vendar za razliko od njih manevrira med nizkim in visokim, med individualizmom in dvornim angažmajem.³⁰ Komur niso všeč panegiriki, se mu mora zdeti lunarno znamenje na čelu bikca, ki je namenjen v dar Avgustu-Soncu, najodvratnejši trenutek adulacije.

Eduard Fraenkel, eden največjih klasičnih filologov 20. stoletja in avtor najbrž najvplivnejše monografije o Horaciju, je skušal iskrenost pesnikovega navdušenja Avgustimi dosežki utemeljiti s povsem biografskimi ugibanji:

do upokojitve 1992 poučeval na bavorskih gimnazijah, nazadnje kot ravnatelj na gimnaziji Weilheim.

27 Nagy, »Copies and Models«, upravičeno opozarja, da se Horacij s to »uprizoritvijo« vrača k prvotni, performativni obliki pindarske ode, in da gre v pesmi obenem za prevrednotenje koncepta *mimesis* – z vrnitvijo k prvotnemu, performativnemu pomenu izraza.

28 Datacija je sicer vprašljiva. Pesem je morala nastati po začetku Avgustovega pohoda v Galijo leta 16. oz. v času, ko so Sigambri še predstavljali grožnjo rimski državi.

29 Tj. prolog k pesnitvi *Aitia* in rimske variacije tega prologa, zlasti Verg. *Ecl.* 6.

30 Prim. Tomc, »Pindarum quisquis«, 39: »Zadnji verzi še bolj očitno izdajajo, kar je bilo jasno že prej: da je Horacijeva na videz skromna, ponižna drža tako v odnosu do Pindarja kot do Julia Antonija in Avgusta le prefinjena krinka za samozavestno preseganje meje med visokim in nizkim, med pindarsko in kalimahejsko poetiko, med navdihom in veččino.«

The reasons for this refusal are not immediately obvious. It may therefore be best to return to this point when we have seen what kind of substitute Horace offers. Whatever his motives were, if he decided not to fulfil the expectations of Iullus Antonius and, probably, of many other friends, and perhaps even to disappoint Augustus himself, this decision must have been the result of long and careful consideration. Whenever something uncongenial was proposed to him, such as the writing of an epic panegyric, Horace would not hesitate to turn the proposal down. But it was very different when a person intimately acquainted with the wishes of Augustus suggested a task for which Horace was singularly suited and of which he knew that if he undertook it he would give the Princeps the greatest possible satisfaction. Such a matter had to be taken very seriously. Horace did not want to hurt the feelings of the well-meaning Iullus and even less those of Augustus. As he was determined not to write a poem on the lines suggested to him, he had to make an extremely strong case for not doing so, and, moreover, to produce something that, though different from the hoped-for epinikion, might be considered no less gratifying. [...] To the loyalty and admiration for Rome's leader which he had long felt there was now added a strong element of personal affection, for, as time went on, there grew between the Princeps and the poet a genuine friendship based on mutual understanding, sympathy, and confidence. Being the sincere man he was, Horace could not be content with making Iullus the mouthpiece of the patriotic enthusiasm which he himself shared; he had to speak in his own person. [...] At the final stage of his career he could afford to leave the vates behind and to appear as *quivis unus ex populo*.³¹

Fraenkel je bil nemški filolog judovskega porekla. Leta 1935 se je zatekel v Anglijo in odtlej deloval na oxfordskem colidžu *Corpus Christi*. Zaradi osebnih izkušnje z nacizmom njegova »proavgustejska« interpretacija Horacijevih panegiričnih pesmi na prvi pogled preseneča. Še en veliki klasični filolog in zgodovinar tistega časa, Ronald Syme (*The Roman Revolution*, 1939), je Avgusta – prav nasprotno – mrzil kot nekakšno zgodovinsko prefiguracijo Hitlerja. Fraenkel se je očitno odločil, da bo Avgusta razumel kot skoraj brezmadežno nasprotje diktatorja, ki je usodno posegel tudi v njegovo lastno življenjsko pot. A kakorkoli: njegovo priznanje, da Horacij Avgustu (iskreno ali preračunljivo?) dvori, se zdi filološko in zgodovinsko korektno. S posmehom na račun naivnega biografizma takega branja ni mogoče odpraviti.

Zgodnjenovoveški panegiristi, zlasti v Franciji, so zgled slavlne poezije rajši iskali pri Pindarju kot pri Horaciju. Morda zato, ker se jim je Pindarjev panegirizem zdel »brezrezerven«, Horacijev pa – tudi po zaslugi pesmi 4.2 – ne.

31 Fraenkel, *Horace*, 434, 438, 440.

Nesporazuma sta vsaj dva. Prvi: Horacij svojo *recusatio* v drugem delu pesmi sam postavi na laž, saj obljublja, da bo Avgusta javno častil kot Sonce. (Posebna ironija je v tem, da Sigambrov nazadnje ni bilo treba pokoriti s silo, zato tudi potrebe po triumfu ni bilo.³²) Drugi: Horacijeva »svarila« pred pindarskimi vzponi so predvsem izgovor za poskus v pindarskem slogu – in ta je več kot učinkovit:

Monte decurrens uelut amnis, imbres
quem super notas aluere ripas,
feruet inmensusque ruit profundo
Pindarus ore.

Še večji nesporazum je v prepričanju, da so Pindarjevi panegiriki »brezrezervni«. Zgodnjenovoveški pindaristi so se svojemu vzorniku izneverili tudi s tem, da so opustili moralno avtoriteto, ki jo Pindar vztrajno udejanja s svarili pred *hybris*. Med številnimi pasažami, ki govorijo o mejah človeške sreče (slednjo namreč podeljuje samo bog),³³ naj navedem samo najzgovornejšo:

Ἐν ἀνδρῶν, ἐν θεῶν γένος· ἐκ μιᾶς δὲ πνέομεν
ματρὸς ἀμφότεροι· διείργει δὲ πᾶσα κεκριμένα
δύναμις, ὥς τὸ μὲν οὐδέν, ὁ δὲ
χάλκεος ἀσφαλὲς αἰὲν ἔδος
μένει οὐρανός. ἀλλὰ τι προσφέρομεν ἔμπαν ἢ μέγαν
νόον ἥτοι φύσιν ἀθανάτοις,
καίπερ ἐφαμερίαν οὐκ εἰδότες οὐδὲ μετὰ νύκτας
ἄμμε πότμος
ἄντιν' ἔγραψε δραμεῖν ποτὶ στάθμαν. (*Nem.* 6.1–7)

En ljudi je, en bogov je rod; iz ene matere
oboji dihamo; deli pa nas moč, razločena v vsem,
da prvo je nič, a prestol iz brona,
na vek neomajen,
ostaja nebo. A vsemu navkljub se nesmrtnim
približamo v čem,
v duha veličini ali pa v rasti,
čeprav ne poznamo smeri, ne podnevi ne skozi noči,
v kateri zarisala je
usoda naš tek. (Prev. Brane Senegačnik)

32 O okoliščinah podrobneje Fraenkel, *Horace*, 433.

33 Zelo pregledno in pavšalno, z nekaj bibliografije Marinčič, Grška književnost arhaične dobe, 141–143.

V Horacijevi pesmi se že v prvi strofi pojavi svarilni zgled Dedala in Ikarja. To je nedvomno mogoče razumeti kot metaliterarni poudarek, ki zadeva tveganja Horacijeve umetnosti in umetnosti nasploh. Tudi Ovidij je z nenavadno obsežno pripovedjo o Dedalu in Ikarju v 2. knjigi *Umetnosti ljubezni* (21–98) zelo verjetno želel tematizirati umetnikov padec – morda samo v povezavi s svojim erotodidaktičnim podvigom, morda tudi splošneje.³⁴ Podobno s Faetontom, Dedalom in Orfejem v *Metamorfozah*.³⁵ A v kontekstu svaril pred posnemanjem Pindarja – *Pindarum quisquis studet aemulari* – se v Horacijevi pesmi vsiljuje tudi najširša moralno-religiozna tematika *hybris*, ki je značilno pindarska, a jo novoveški avtorji »pindarskih« panegirkov zatajujejo.³⁶ Podobna kritična sugestija se najbrž skriva v pesmi 2.20: tu pesemski subjekt opisuje svojo spremenitev v laboda, ki *Daedaleo notior Icaro* preletava svet (13).³⁷ Vzpon onkraj človeških meja sam po sebi preti s padcem. Morda je Horacij tu Pindarjevo sporočilo emblematično – in z dobro mero avtoironije – povzel.

Marko Marinčič

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
marko.marincic@ff.uni-lj.si

BIBLIOGRAFIJA

- Anderson, W. S. »The Artist's Limits in Ovid: Orpheus, Pygmalion, and Daedalus.« *Syllecta Classica* 1 (1989): 1–11.
- Cameron, Alan. *Callimachus and His Critics*. Princeton: Princeton University Press, 1995.
- D'Alembert, Jean Le Rond in Denis Diderot, *Encyclopédie, ou, Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*, Pariz: Briasson, 1751–1772.
- Davis, Gregson. *Polyhymnia: The Rhetoric of Horatian Lyric Discourse*. Berkeley in Los Angeles: University of California Press, 1991.
- Davisson, Mary H. T. »The Observers of Daedalus and Icarus in Ovid.« *CW* 90.4 (1997): 263–178.
- Fowler, Robert L. *Pindar and the Sublime: Greek Myth, Reception, and Lyric Experience*. New York: Bloomsbury Academic, 2022.

- 34 Tako Myerowitz, *Ovid's Games of Love*, 150–67; prim. Pavlock, »Daedalus in the Labyrinth«; Gärtner, »Zur Bedeutung der mythologischen Erzählung«; Marinčič, »Skasani Ovidij«, 51.
- 35 Prim. predvsem Anderson, »The Artist's Limits in Ovid«. Prim še: Leach, »Ekphrasis and the Theme of Artistic Failure«, in Davisson, »The Observers of Daedalus and Icarus«.
- 36 Povsem konvencionalno Dedal nastopa kot ena od paradig človeške *hybris* tudi v pesmi 1.3 34–35 (ki je v prevodu Ane Ratajc objavljena v tej številki).
- 37 Pri Pindarju je sicer ptica visoke poezije orel, npr. O. 2.86–88, N. 3.80–82 in 5.21. Labod je predvsem platonski, vendar ga Horacij očitno povezuje tudi s Pindarjem: *Dircaum cycnum* (C. 4.2.25). Gantar, »Horazens Apokryknosis«, je pesem bral kot pričevanje o Horacijevi navezanosti na Platona, Akademijo in na čas svojega študija v Atenah. O Dedalu in Ikarju v 2.20 še Thévenaz, *Le cygne de Venouse*; Hornbeck, »Caelum ipsum petimus«; Tomc, »Pindarum quisquis«, 23–24. O estetskih zadregah, ki zadevajo Horacijevo metamorfozo »pri živem telesu«, in o Horaciju v Baudelairovem *Le Cygne* Marinčič, »Classical past«.

- Fraenkel, Eduard. 1966. *Horace*. Oxford: Clarendon Press, 1966.
- Gantar, Kajetan. »Horazens Apokyknosis. Zur Interpretation von c. II, 20.« *ZAnt* 21 (1971): 135–140.
- Gärtner, Thomas. »Zur Bedeutung der mythologischen Erzählung über Daedalus und Icarus am Anfang des zweiten Buchs von Ovids *Ars amatoria*.« *Latomus* 64.3, 649–660.
- Hardie, Alex. »A Dithyramb for Augustus: Horace, *Odes* 4.2.« *CQ* 65 (2015): 253–285.
- Hornbeck, Cynthia. »*Caelum ipsum petimus*: Daedalus and Icarus in Horace's *Odes*.« *CJ* 109.2 (2013–2014): 147–169.
- Johnson, Timothy S. *A Symposium of Praise: Horace returns to lyric in Odes IV*. Madison: University of Wisconsin Press, 2005.
- Kennedy, N. T. »Pindar and Horace.« *AC* 18 (1975), 9–24.
- Leach, Eleanor Winsor. »Ekphrasis and the Theme of Artistic Failure in Ovid's *Metamorphoses*.« *Ramus* 3 (1974): 102–142.
- Lebègue, Raymond. »Horace en France pendant la Renaissance.« *Humanisme et Renaissance* 3 (1936): 2.141–164, 3.289–308, 4.384–419.
- Maehler, Herwig. *Die Auffassung des Dichterberufs im frühen Griechentum bis zur Zeit Pindars*. Hypomnemata 3. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1963.
- Marinčič, Marko. *Carmina docta: Katul in nova poezija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018.
- _____. »Back To Alexandria: The Bees of Demeter in Vergil's *Georgics*.« *Vergilius* 53 (2007): 17–51.
- _____. »Classical Past in Baudelaire's *Le Cygne*.« *Acta neophilologica* 42.1–2 (2009): 179–186, 215–216.
- _____. Grška književnost arhaične dobe: Zgodovinski, problemski in bibliografski uvod. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 2004.
- _____. »Skemani eros? Panegirik, apologija in umetniška samozavest v Ovidijevih izgnanskih elegijah.« *Keria: Studia Latina et Greca* 24.1 (2022): 35–63.
- Miller, John F. »Horace's Pindaric Apollo (*Odes* 3.4.60–4).« *CQ* 48. 2 (1998): 545–552.
- Myerowitz, Molly. *Ovid's Games of Love*. Detroit: Wayne State University Press, 1985.
- Nagy, Gregory. »Copies and Models in Horace *Odes* 4.1 and 4.2.« *CW* 87 (1994): 415–426. Online verzija: <https://chs.harvard.edu/curated-article/gregory-nagy-copies-and-models-in-horace-odes-4-1-and-4-2/> (obiskano 5.10.2025)
- Pasquali, Giorgio. *Orazio lirico*. Firenze: Le Monnier, 1920.
- Pavlock, Barbara. »Daedalus in the Labyrinth of Ovid's *Metamorphoses*.« *CW* 92.2, 141–157.
- Putnam, Michael C. J. *Artifices of Eternity: Horace's Fourth Book of Odes*. Ithaca: Cornell University Press, 1986.
- Revard, Stella Purce. *Pindar and the Renaissance Hymn-Ode, 1450–1700*. Tempe: Arizona Center for Medieval and Renaissance Studies, 2001.
- Snoj, Vid. »Ronsardova in Cowleyjeva pindarjevska oda.« *Primerjalna književnost* 47.2, 2024: 163–182.
- _____. *Vrhovi v globini. 2, Pindar*. Ljubljana: KUD Logos, 2024.
- Syndikus, Hans Peter. *Die Lyrik des Horaz: Eine Interpretation der Oden*, 2. del: *Drittes und viertes Buch*. 3., predelana izdaja. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2001.
- Thévenaz, Olivier. »Le cygne de Venouse: Horace et la métamorphose de l'Ode II, 20.« *Latomus*, 61.4 (2002): 861–888.

- Thomas, Richard F. *Horace: Odes, Book IV, and Carmen saeculare*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
- Tomc, Kristina. »*Pindarum quisquis studet aemulari*: interpretacija Horacijeve pesmi 4.2.« *Keria. Studia Latina et Graeca* 10.2 (2008): 21–42.
- Treu, Max. »Von der Weisheit der Dichter.« *Gymn* 72 (1965): 434–449.
- Waszink, Jan-Hendrik. »Horaz und Pindar.« *A&A* 12 (1966): 111–124.
- White, Peter. *Promised Verse: Poets in the Society of Augustan Rome*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1993.
- Williams, Frederick J. *Callimachus: Hymn to Apollo: A Commentary*. Oxford: Clarendon Press, 1978.
- Wilson, Penelope. »Pindar and His Reputation in Antiquity.« *PCPhS* 206 (1980): 97–174.

IZVLEČEK

Novoveška poezija od renesanse do 20. stoletja pozna več hipostaz Pindarja: od zgleda za politično motivirano slavno odo prek neizčrpnega vira gnomične modrosti za šolsko rabo do vzorčnega »naravnega genija«, osvobojenega prisil racionalnosti in forme. Obenem je mogoče skozi vsa obdobja zaznati dvojnost v dojemanju Pindarjevega »visokega sloga«: ta se ponekod izraža v ekstrovertiranem patosu, ki vabi k parodiji, drugod v moči podoba, ki se skriva v mikrostrukturi besedila. Če se ozremo k antičnim zasnutkom in virom te raznolike in protislovne recepcije, se ponujajo zlasti trije avtorji: Kalimah, Horacij in psevd-Longin (»O vzvišenem«) – včasih kot zanimiva vzporednica, velikokrat tudi kot neposredno izhodišče.

ABSTRACT

Horace, Pseudo-Longinus, and Modern Pindarism

Modern poetry from the Renaissance to the 20th century knows several hypostases of Pindar: from a model for politically motivated celebratory odes and an inexhaustible source of gnomic wisdom for school use to a model of 'natural genius' freed from the constraints of rationality and form. At the same time, a duality in the perception of Pindar's 'high style' can be observed throughout all periods: in some places, this is expressed in extroverted pathos that invites parody, in others in the power of imagery hidden in the microstructure of the text. If we look at the ancient sources and origins of this diverse and contradictory reception, three authors in particular stand out: Callimachus, Horace, and Pseudo-Longinus ('On the Sublime') – sometimes as an interesting parallel, often as a direct starting point for examination.